

بررسی ناهنجاری‌های زبانی در گزارش‌های فوتبال سیما و ارائه راهکارهایی به منظور کاهش این ناهنجاری‌ها

دکتر شهرام مدرس خیابانی*

چکیده

در مقاله حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی، ضمن اشاره به ساختار زبانی گزارش‌های فوتبال سیما، به بررسی ناهنجاری‌های ساختاری و معنایی - کلامی این گزارش‌ها پرداخته شده است. هدف اصلی این پژوهش تنها طرح ناهنجاری‌های زبانی گزارشگران نیست، بلکه ارائه راهکارهایی به منظور کاهش این نارسایی‌ها و سرانجام، معیارسازی زبان گزارش فوتبال است. برای دست یافتن به این مهم پس از تهیه پیکره زبانی (پانزده دقیقه پایانی از ۱۲ گزارش فوتبال در یک سال اخیر) به هنجارگریزی‌های موجود در این گزارش‌ها پرداخته شده است. ملاک انتخاب گزارشگران در این پژوهش، تعداد زیاد گزارشگری آنان دست‌کم در ده سال اخیر بوده است. نتایج این بررسی نشان می‌دهد هر چند ناهنجاری‌های زبانی در این نوع گزارش‌ها وجود دارد، اما ساختار زبان گزارشگران به زبان معیار گفتاری بسیار نزدیک بوده است.

کلید واژه: گزارش فوتبال، ناهنجاری ساختاری و کلامی، هنجارگریزی زبانی

* دکترای زبان‌شناسی همگانی، استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج Email: shmodarress@yahoo.com

- این مقاله بخشی از پژوهش نگارنده با عنوان «بررسی، آسیب‌شناسی و ارائه راهکارهای رفع اشکالات زبانی گزارشگران ورزشی سیما» است که به مرکز زبان و رسانه صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ارائه شده است.

پذیرش نهایی: ۹۰/۹/۲۷

تجدید نظر: ۸۹/۸/۱۷

تاریخ دریافت: ۸۹/۶/۲۲

مقدمه

در مقاله حاضر ابتدا به چارچوب نظری پژوهش اشاره می‌شود و سپس، آرای اندیشمندان ایرانی و غیر ایرانی درباره زبان معیار^۱ و نقش رسانه‌ها در ترویج این زبان و همچنین زبان در حوزه ورزش مورد بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن، نحوه آماده‌سازی پیکره زبانی برای انجام این پژوهش مطرح و در ادامه ناهنجاری‌های زبانی در گزارش‌های فوتبال مورد بررسی قرار خواهد گرفت؛ در بخش پایانی، سازوکارهایی به منظور کاهش این نوع ناهنجاری‌ها و جمع‌بندی نهایی مطالب ارائه خواهد شد.

چارچوب نظری

در پژوهش حاضر سعی بر آن است که زبان گزارشگران فوتبال از دو بعد ساختاری و از بعد معنایی - کلامی بررسی شود. از بعد ساختاری، واژگان به کار رفته در گزارش‌ها، نحوه تلفظ واژه‌ها و ساختارها و در نهایت، ویژگی‌های نحوی یعنی عبارت‌ها و جمله‌هایی که در چنین گزارش‌هایی به کار می‌رود، بررسی خواهد شد تا ضمن مشخص شدن الگوی ساختاری این نوع گزارش‌ها، هنجارگریزی‌های محتمل نیز مبتنی بر آنچه در این نوع گزارش‌ها ماهیتی معیار یافته است، مشخص شود. از سوی دیگر، با بررسی ویژگی‌های معنایی و کلامی این مسئله مشخص خواهد شد که آیا در این نوع گزارش‌ها، ساختارهای بی معنی، بی ربط یا نامنسجم به کار می‌رود یا خیر. با توجه به آنکه بیشتر صورت‌های هنجار از پیکره زبانی و بر اساس بسامد این نمونه‌ها، استخراج می‌شود، نشان دادن صورت‌های ناهنجار، نه تنها ماهیتی تجویزگرایانه ندارد بلکه جنبه‌ای توصیف‌گرایانه می‌یابد.

زبان معیار و رسانه

درباره زبان معیار می‌توان به آرای میلروی^۲ (۱۹۸۵، ص ۲۷)، هادسن^۳ (۱۹۸۶، صص ۲۳-۲۲)، فرشیدورد (۱۳۶۳، ص ۶۰۹)، مدرسی (۱۳۶۸، صص ۲۳۳-۲۳۲)، اشهر^۴ (۱۹۹۴، ص ۴۳۳۸)،

1. standard language

2. Milroy

3. Hudson

4. Asher

صادقی (۱۳۷۵، ص ۳۳)، کزازی (۱۳۷۶، ص ۲۳۷)، ترادگیل^۱ (ترجمه طباطبائی، ۱۳۷۶، ص ۲۲)، سمیعی (۱۳۷۸، ص ۴۹)، سارلی (۱۳۸۲، ص ۳۹)، رضایی (۱۳۸۳، ص ۳۴)، شهدادی (۱۳۸۴، ۶۲) و مستری^۲ (۲۰۰۹، ص ۲۰)، اشاره کرد. نقطه اشتراک این آرای تعریفی است که مدرسّی (۱۳۶۸) از زبان معیار ارائه می‌دهد؛ بر این اساس، زبان معیار گونه‌ای معتبر از یک زبان است که بیشتر از سوی افراد تحصیل‌کرده‌ای به کار می‌رود که در مراکز فرهنگی و سیاسی یک کشور زندگی می‌کنند. گونه معیار، فراتر از گونه‌های منطقه‌ای و اجتماعی یک زبان است و اساساً به عنوان زبان رسمی در آموزش، رسانه‌های گروهی و سایر موقعیت‌های مشابه مورد استفاده قرار می‌گیرد (مدرسّی، صص ۲۳۳-۲۳۲).

از سوی دیگر، آن گونه که ساسانی اشاره می‌کند، زبان معیار پس از آنکه ثبات می‌یابد، گونه‌ها یا به قول وی گویه‌های مختلفی می‌یابد تا بتواند در موقعیت‌های خاص به کار رود. در چنین شرایطی، کاربرد یک گویه خاص در موقعیتی نامناسب، گاه مضحک یا کسالت‌بار است (ساسانی، ۱۳۸۴، ص ۲۸۷).

زبان فارسی^(۱) که بر اساس اصل ۱۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران^(۲)، زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران است، از این قاعده مستثنا نیست و برای کاربردی‌تر شدنش باید گونه‌های معیار متفاوتی را در بر گیرد.

در این میان، رسانه‌هایی چون صداوسیما می‌توانند مستقیم یا غیر مستقیم، نقش مدیرانه و تجویزگرانه‌ای ایفا کنند و موجب تقویت یا تضعیف گونه‌ای خاص از زبان معیار بشوند. مهم‌تر آنکه، رادیو و تلویزیون به تنهایی گونه یا گونه‌های زبان معیار خاص خود را تجویز می‌کنند (ساسانی، ص ۲۹۳). به اعتقاد سارلی، سازمان صداوسیما به عنوان نهادی که از زبان به صورت حرفه‌ای استفاده می‌کند، می‌تواند در تحول زبان معیار نیز تأثیرات مثبت و منفی گسترده‌ای داشته باشد. به عقیده وی، محققانی که تاکنون در این زمینه پژوهش کرده‌اند، بیشتر به نقش این رسانه در تحولات زبانباز زبان معیار پرداخته‌اند و الگوهای زبانی غلط را که از طریق این رسانه رایج شده است، مورد توجه قرار داده‌اند؛ این در حالی است که این رسانه، تحولات مثبت بسیاری را نیز در

زبان معیار ایجاد کرده است (سارلی، ۱۳۷۹، ص ۱۳۸). داوری اردکانی نیز در یک نظرسنجی نشان می‌دهد که بیش از ۸۵ درصد از پاسخگویان، صداوسیما را مسئول و متولی برنامه‌ریزی زبان فارسی برشمرده‌اند (داوری اردکانی، ۱۳۸۵، ص ۳۴).

از آنجا که رسانه‌های گروهی، نقشی مهم در شناساندن و پیشبرد زبان معیار یک جامعه دارند، توجه به ساختارهای زبانی برنامه‌های صداوسیما، بویژه برنامه‌های پر بیننده، امری خطیر تلقی می‌شود. در میان گونه‌های مختلف این زبان می‌توان به گونه زبانی مورد استفاده گزارشگران ورزشی سیما هنگام اجرای مسابقات زنده ورزشی اشاره کرد که اساساً مورد توجه بسیاری از بینندگان برنامه‌های سیما قرار می‌گیرد. در چنین شرایطی، اهمیت بررسی و شناخت ناهنجاری‌های زبانی در سطوح مختلف آوایی^۱، صرفی^۲، نحوی^۳، معنایی^۴ و کلامی^۵ یا به عبارتی، آسیب‌شناسی زبان گزارشگران ورزشی، بیش از پیش نمایان می‌شود.

زبان در حوزه ورزش

پژوهش‌های انجام گرفته از سوی اندیشمندان غیر ایرانی در خصوص زبان ورزش را می‌توان به کارهای تحقیقی مربوط به گویندگان ورزشی^۶ و سخنان راویان^۷ (فرگوسن، ۱۹۸۴)، فراگیری سبکی گزارش ورزشی کودکان (هوئل^۸، ۱۹۹۱)، بررسی سبک گزارش‌های کتبی ورزشی (قادسی^۹، ۱۹۸۸)، آرای هت^{۱۰} و لنگمن^{۱۱} (۱۹۹۴)، رومین^{۱۲} (۱۹۹۴) و بیرد^{۱۳} (۱۹۹۸) تقسیم‌بندی کرد. در زمینه بررسی زبان ورزش از سوی اندیشمندان ایرانی نیز می‌توان به آثار ایرانی (۱۳۷۵)، اخلاقی و محمودی بختیاری (۱۳۸۴) اشاره کرد.

1. phonetic	2. morphological	3. syntactic
4. semantic	5. sports announcer	6. narrator talk
7. Ferguson	8. Hoyle	9. Ghadessy
10. Heath	11. Langman	12. Romaine
13. Beard		

به عقیده بیرد، زبان گفتاری گزارش‌های ورزشی تلویزیونی نه تنها با زبان محاوره روزمره بلکه با گزارش‌های ورزشی رادیویی نیز متفاوت است (۱۹۹۸، ص ۷۹). اخلاقی و محمودی بختیاری نیز معتقدند که برای توصیف دقیق گزارش ورزشی باید آن را در همه سطوح زبانی بررسی کرد و بی‌شک، بررسی ویژگی‌های زبرزنجیری^۱ گفتار در این مطالعه جایگاهی ویژه دارد (اخلاقی و محمودی بختیاری، ص ۴۷). آنچه از بررسی‌های صورت گرفته در حوزه زبان ورزش نمایان است، این است که در گزارش‌های ورزشی، نوعی ساختار و واژگان خاص وجود دارد که آن را از سایر گونه‌های زبانی متمایز می‌سازد. این موضوع با آنچه پیش‌تر به نقل از ساسانی اشاره شد، همسویی دارد؛ زبان معیار، پس از ثبات، گونه‌های مختلفی می‌یابد تا بتواند در موقعیت‌های خاص به کار رود. بر این اساس، کاربرد گونه‌ای که در اخبار رسمی به کار می‌رود با آنچه در یک گزارش ورزشی مورد استفاده قرار می‌گیرد، متفاوت است و در نتیجه، استفاده از هر کدام به جای یکدیگر، طبیعی به نظر نمی‌رسد. در چنین شرایطی، لازم است با بهره‌گیری از اصول زبان‌شناختی، ضمن یافتن ساختار زبانی گونه‌های معیار، نارسایی‌های موجود در آنها را بر اساس مقایسه با هنجارهای موجود در این نوع گونه‌ها، کاهش دهیم. برای دست یافتن به این مهم لازم است پیکره زبانی مناسب از گونه زبانی مورد نظر تهیه شود و سپس در چارچوب نظری مشخص، به یافتن صورت‌ها و ساختارهای معمول در این گونه‌ها پردازیم و در نهایت، صورت‌های ناهنجر را استخراج کنیم.

پیکره زبانی

پیکره زبانی، مجموعه‌ای از متون نوشتاری یا گفتار آوانویسی شده است که در تحلیل و توصیف‌های زبان‌شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرد (کندی^۲، ۱۹۹۸، ص ۱). پیکره، مبنای تجربی دارد که به کمک آن می‌توان توزیع ویژگی‌های دستوری، آوایی، معنایی، یا کلامی خاص و محل کاربرد آنها را نشان داد (همان منبع، ص ۴).

پیکره زبانی مورد استفاده در پژوهش حاضر را برخی از گزارش‌های مربوط به فوتبال تشکیل می‌دهد زیرا از یک سو، میان رشته‌های ورزشی در ایران، رشته فوتبال

طرفداران بسیار دارد و از سوی دیگر، پخش گزارش‌های زنده ورزشی مربوط به فوتبال، نسبت به سایر برنامه‌های زنده ورزشی سیما به مراتب بیشتر است. شرکت میلیونی بینندگان در مسابقات پیام کوتاه مربوط به این ورزش، خود دلیلی بر این ادعاست.

پانزده دقیقه پایانی از دوازده گزارش زنده فوتبال در یک سال اخیر، پیکره زبانی مورد نظر را تشکیل می‌دهد. این دوازده گزارش، شامل سه نوع گزارش متفاوت یعنی مسابقه ملی، باشگاهی و اروپایی از چهار گزارشگر با تجربه‌اند که در پژوهش حاضر، به منظور حفظ حقوق شهروندی، به جای ذکر نام آنان، از اعداد یک تا چهار استفاده شده است. ملاک انتخاب این گزارشگران، تعداد زیاد گزارشگری آنان دست‌کم در ده سال اخیر بوده است. به منظور جلوگیری از سوگیری یا به عبارت ساده‌تر، متعادل کردن پیکره مورد بررسی، گزارش‌ها در سه حالت ذکر شده متفاوت انتخاب شده‌اند. پس از درآوردن گزارش‌ها به صورت قالب txt، پیکره مورد نظر برای اعمال پردازش‌های رایانه‌ای در اختیار متخصصان زبان‌شناسی رایانه‌ای قرار گرفت تا در نهایت، به کمک نرم‌افزار NSL که اساساً در پژوهش‌های زبان‌شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرد، اطلاعات مورد نیاز استخراج شود. با استخراج این داده‌ها، بسامد کل واژه‌ها، بسامد تک‌واژه‌ها، دو واژه پیاپی، سه واژه پیاپی و حتی چهار واژه پیاپی در مجموع دوازده گزارش نشان داده می‌شود اما در مقاله حاضر، تنها به بسامد برخی از آن‌ها اشاره شده است. لازم است یادآوری شود که در این پژوهش، از روش توصیفی - تحلیلی استفاده می‌شود.

با توجه به مشکلاتی مانند نبود علائم لازم برای نشان دادن واژه‌ها^۱ یا از دیدگاه سنتی، حروف صدادار در نظام خطی زبان فارسی همچنین نامشخص بودن کسره اضافه و موارد مشابه^۲، در پژوهش حاضر، برای نمایش تلفظ به نسبت دقیق، به جای استفاده از الفبای زبان فارسی، از الفبای آوانگار^۳ استفاده شده است.

از طرفی، از آنجا که یکی از ویژگی‌های مهم در زبان گزارشگران، کاربرد نام افراد

1. vowels

۲. یکی از مشکلات خط فارسی، وجود صورت‌های هم‌نگاشت است. این صورت‌ها به شکل واحد نوشته می‌شوند اما تلفظ متفاوت دارند؛ مانند "کرم"، "کَرَم" یا "کِرِم".

3. phonetic alphabet

است، در پژوهش حاضر به این موضوع توجهی ویژه شده است. در پیکره، برای مشخص کردن نام خانوادگی یا نام و نام خانوادگی بازیکنان و مربیان از علامت * استفاده شده است. با این روش، چند موضوع روشن خواهد شد؛ نخست اینکه، چه میزان از صورت‌های زبانی به کار رفته در هر گزارش را نام بازیکنان تشکیل می‌دهد؛ دوم، با مقایسه گزارش‌ها می‌توان به یک میزان میانگین رسید و سوم، با مقایسه میزان کاربرد نام‌ها در هر گزارش و میزان میانگین، مشخص خواهد شد که در آن گزارش، بسامد کاربرد نام افراد به چه میزان از عدد میانگین کمتر یا بیشتر بوده است و در نهایت، شاید بتوان مشخص کرد که یک گزارشگر تا چه میزان به نام بازیکنان تسلط دارد و از آنها استفاده می‌کند. کاربرد ستاره یک ویژگی دیگر نیز دارد؛ اگر چند ستاره با فاصله یعنی به صورت * * درج شده باشد، به معنی کاربرد نام چند بازیکن در پی هم است که این مسئله، خود یکی از ویژگی‌های خاص این نوع گزارش‌های ورزشی است. از سوی دیگر، با توجه به اهمیت نام باشگاه‌ها یا ورزشگاه‌ها در گزارش، این موارد با علامت دو ستاره اما بدون درج فاصله یعنی به صورت * * مشخص شده است. در این بخش به قسمتی از گزارش ۳- د اشاره شده است^(۳).

[... xatâye hand kâmelan vâzeho âşkâre zemne inke qabl az un ham ye bâzikone ** in taraf ruye zamin oftâd da'iqeye haštâdo dovvom ** va ** bedune gol mosâvi hastand bâzam çehreye âqâye *ro mibinid pesareš * ozve time **e va dar time melliye ** ham ozviyat dâre dar jâmejâhâni ham zire nazare pedareš fa''âliyat mikard ...]

پس از آماده‌سازی پیکره زبانی، با مشخص شدن الگوی به کار رفته در این گونه زبانی، هر نوع هنجارگریزی یا نارسایی آوایی، واژگانی، نحوی، معنایی یا کلامی شناسایی خواهد شد.

البته باید به این نکته نیز توجه داشت که در اکثر موارد، تشخیص این نارسایی‌های ساختاری، مبتنی بر الگویی است که از بررسی بسامدی پیکره زبانی حاضر به دست آمده است؛ هر چند در این میان، از شمّ زبانی پژوهشگر نیز استفاده خواهد شد. برای نمونه، انتخاب صورت معیار میان دو واژه «دیگر» و «دیگه» مبتنی بر تحلیل بسامدی صورت می‌گیرد؛ به این مفهوم که اگر میان دو نمونه، یکی بسیار پربسامدتر از دیگری باشد، صورت

پرسامد، معیار و صورت دیگر، غیر معیار محسوب می‌شود. بدیهی است در شرایطی که بسامد دو نمونه تقریباً یکسان است، شمّ زبانی پژوهشگر یا سایر گویشوران و همچنین مراجعه به کتاب‌های مرجع در زمینه زبان فارسی معیار گفتاری، راهگشا خواهد بود.

ناهنجاری‌های زبانی در گزارش‌های فوتبال سیما

همان گونه که در بخش مقدمه اشاره شد، در این پژوهش سعی بر آن است که ضمن مشخص شدن الگوی ساختاری نوع گزارش‌های فوتبال، هنجارگریزی‌های محتمل نیز مبتنی بر آنچه در این نوع گزارش‌ها ماهیتی معیار یافته است، روشن شود. از سوی دیگر، با بررسی ویژگی‌های معنایی و کلامی این مسئله مشخص خواهد شد که آیا در این نوع گزارش‌ها، ساختارهای بی معنی، بی ربط یا نامنسجم به کار می‌رود یا خیر.

الف) ناهنجاری‌های آوایی

این نوع ناهنجاری‌ها را می‌توان در نحوه تلفظ، سرعت گفتار و برخی ویژگی‌های زبرنجیری مشاهده کرد که به ترتیب، به بررسی آنها می‌پردازیم.

ناهنجاری‌های تلفظی

بسامد صورت‌های ناهنجار تلفظی در مقایسه با تعداد واژه‌ها در هر گزارش بسیار کم است و از این حیث، نحوه تلفظ گزارشگران به زبان معیار بسیار نزدیک است. با وجود این، مواردی اندک از ناهنجاری‌های تلفظی مشاهده می‌شود که در جدول ۱ به برخی از آنها اشاره شده است.

معیار تشخیص ناهنجاری که بسامد آن به طور معمول یک یا در نهایت، دو مورد بوده است، بسامد زیاد واژه مورد نظر در کل پیکره بوده است. ضمن اینکه در مواقعی که بسامد واژه مورد نظر زیاد نبوده، مبنای تشخیص ناهنجاری، صورت تلفظی واژه در فرهنگ معاصر فارسی بوده است. البته ذکر این نکته نیز ضروری به نظر می‌رسد که در برخی موارد، گوینده پس از تولید صورت ناهنجار، به سرعت آن را اصلاح کرده است؛ با وجود این، به منظور رعایت تعادل در شمارش صورت‌های ناهنجار، این موارد نیز

لحاظ شده است. همان گونه که ملاحظه می‌شود، در بیشتر نمونه‌ها، فرایند حذف^۱ اتفاق افتاده است یعنی آوایی حذف شده است. در پاره‌ای موارد نیز فرایند جایگزینی^۲ صورت گرفته است که طی آن، آوایی جایگزین آوای دیگر می‌شود. این در حالی است که در گزارش‌های مورد بررسی، هرگز دو فرایند اضافه^۳ و جابه‌جایی^۴ که به طور معمول در گفتار کوچه بازاری شنیده می‌شود، مشاهده نشده است. در فرایند اضافه، آوایی هنگام تلفظ اضافه می‌شود؛ مانند صورت «نجس» که برخی «نجست» تلفظ می‌کنند. بر اساس فرایند جابه‌جایی، دو آوا جابه‌جا تلفظ می‌شود، مانند صورت «دیسک» که برخی آن را به صورت «دیکس» تلفظ می‌کنند.

جدول ۱- برخی ناهنجاری‌های تلفظی

گزارش	صورت معیار نوشتاری	صورت ناهنجاره	صورت معیار گفتاری	صورت پربسامد در پیکره	بسامد صورت پربسامد در پیکره
۱-م	دارد	dâr	dârad/dâre	dâre	۶۸
۱-۱	چهار	čâr	čâhâr	čâhâr	۱۳
۲-د	از دو	addo	az do	az do	۳
۲-م	خداحافظی	xodâfezi	xodâhâfezi	xodâhâfezi	۲
۱-۲	بله	ba	bale	bale	۳
۳-د	ده	da	dah	dah	۱۸
۳-م	دیگر	diye	digar	dige	۸۳
۱-۳	حد	ad	had	had	۱
۴-د	آرام	âlum	ârâm	ârâm / ârum	۶
۴-م	ما هم	mâm	mâ ham	mâ ham	۱
۱-۴	شش	šiš	šeš	šeš	۱۴

1. omission 2. substitution 3. addition
4. permutation

برای مقایسه بهتر ناهنجاری‌ها در انواع گزارش‌ها، جدول ۲ ارائه شده است. مقایسه ناهنجاری‌ها در سه نوع گزارش، حاکی از بیشترین میزان ناهنجاری در گزارش اروپایی است. همچنین جدول نشان می‌دهد، رابطه مستقیمی میان تعداد واژه‌های تولید شده و میزان ناهنجاری وجود ندارد.

جدول ۲- مقایسه ناهنجاری‌های تلفظی در سه نوع گزارش

اروپایی	ملی	داخلی	گزارش
			مشخصه
۴۹۳۸	۵۰۵۰	۴۸۴۶	تعداد واژه در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای
۲۷	۲۱	۱۴	تعداد ناهنجاری تلفظی
۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۰۲	نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد واژه

اما برای بررسی بهتر ناهنجاری‌های تلفظی لازم است ضمن مقایسه تعداد کل ناهنجاری‌ها در گزارش‌های مختلف، به سرعت گفتار هر گزارشگر نیز اشاره شود تا مشخص شود که آیا سرعت گفتار با ناهنجاری تلفظی رابطه مستقیم دارد یا خیر. سرعت گفتار بر اساس تعداد واژه در دقیقه محاسبه می‌شود. در جدول ۳ این موارد ارائه شده است.

جدول ۳- مقایسه تعداد ناهنجاری‌های تلفظی با تعداد واژه‌ها و سرعت گفتار گزارشگران

گزارش	مشخصه											
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
تعداد واژه در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۱۱۱۱	۱۳۵۷	۱۴۱۸	۱۰۷۸	۱۰۷۲	۱۲۱۳	۱۳۷۲	۱۳۷۶	۱۱۹۵	۱۲۸۵	۱۲۴۵	۱۱۱۲
میانگین سرعت واژه در دقیقه	۱۳۸	۱۳۸	۱۲۶/۳	۱۲۶/۳	۱۲۶/۳	۱۲۶/۳	۱۲۶/۳	۱۲۶/۳	۱۵۰	۱۵۰	۱۵۰	۱۲۶/۳
تعداد ناهنجاری تلفظی	۰	۲	۱	۵	۷	۱۳	۲	۷	۲	۷	۵	۱۱
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد واژه	۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰۴	۰/۰۰۶	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	۰/۰۰۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۰۹

مقایسه سرعت گفتار گزارشگران و تعداد ناهنجاری‌ها حاکی از آن است که با وجود بیشتر بودن ناهنجاری‌های دو گزارشگر ۲ و ۴ نسبت به دو گزارشگر ۱ و ۳، سرعت گفتار دو گزارشگر ۲ و ۴ نسبت به دو گزارشگر دیگر کمتر است و این امر، بیانگر این واقعیت است که نمی‌توان ادعا کرد افزایش سرعت گفتار به افزایش میزان ناهنجاری تلفظی گزارشگر می‌انجامد. در حقیقت، این نوع ناهنجاری بیشتر به بی دقتی گزارشگر در کاربرد واژه مربوط می‌شود.

برخی ناهنجاری‌های زبرنجیری

در شکل‌گیری زنجیره گفتار طبیعی زبان علاوه بر اصوات، عواملی موسوم به عوامل زبرنجیری مانند تکیه^۱، آهنگ صدا^۲، کشش آوایی^۳ و درنگ^۴ وجود دارد که در مواردی نظیر ساخت جمله‌های پرسشی یا تعجبی، تغییر معنا یا برجسته کردن یک عنصر نسبت به عناصر دیگر تأثیرگذار است. وجود این عناصر زبرنجیری در گفتار گزارشگران نیز مشهود است. اهمیت این نوع عناصر گفتاری زمانی بیشتر نمایان می‌شود که گزارشگر قصد دارد میزان هیجان را افزایش دهد؛ در چنین شرایطی، شاهد افزایش فشار هوا، کشش و زیر و بمی^۵ هستیم. این تغییرات در عناصر زبرنجیری، زمان به ثمر رسیدن گل بیشتر مشخص می‌شود. اما نکته قابل توجه این است که وقتی گلی وارد دروازه تیم ملی می‌شود، دیگر این نوع تغییر در عناصر زبرنجیری مشاهده نمی‌شود و این مسئله بیانگر علاقه گزارشگر به تیم ملی کشورش است.

نکته دیگر، به درنگ یعنی وقفه نسبی میان عناصر گفتاری مربوط می‌شود. میزان کل وقفه گزارشگران در گزارش‌های پانزده دقیقه‌ای با یکدیگر یکسان نیست. اما نکته حائز اهمیت این است که برخی گزارشگران، گاه به حدی سکوت می‌کنند که بیننده تصور می‌کند ارتباط گزارشگر به طور کامل قطع شده است. وقفه‌های بلند گاه به بیست یا حتی سی ثانیه نیز می‌رسد و این در حالی است که بازی همچنان در جریان است و در برخی موارد ممکن است حرکت قابل توجهی نیز در تصویر مشاهده شود. چنین مواردی، اهمیت عناصر زبرنجیری بویژه زیر و بمی و درنگ را در ارائه گزارش فوتبال نشان می‌دهد.

-
1. stress	2. intonation	3. lengthening
4. pause	5. pitch	

ب) ناهنجاری‌های نحوی

یکی از ناهنجاری‌های نادر در گزارش‌های بررسی شده، ناهنجاری‌های نحوی است که در جدول ۴ به برخی از آنها اشاره شده است.

جدول ۴- برخی ناهنجاری‌های نحوی

گزارش	ناهنجاری نحوی	توضیحات
د-۱	* خوب یکی شو جا می‌ذاره از ** هارو	«یکی شون رو» جا می‌ذاره.
م-۱	منتظر هستیم ببینیم چه اتفاقی بیافته.	چه اتفاقی «می‌افته» نه چه اتفاقی بیافته.
د-۲	با هم این لحظه‌ایست که آفساید گرفته شد.	«با هم» اضافه است.
۱-۲	سوت پایان مسابقه * به صدا درمی‌یاره.	نشانه مفعولی ندارد.
م-۳	یه بازیکن از مقابل رو می‌تونه برداره.	«می‌تونه» یک بازیکن رو از مقابل برداره.
د-۴	البته یه بازی مساوی بازیه قبل با ** باخت و در این مسابقه تا به اینجا باخت.	البته یه بازی مساوی بازیه قبل با ** باخت و در این مسابقه تا به اینجا باخت.
۱-۴	اما قرائن و شواهد برمی‌آد که این توپ هم حاصلی رو به همراه نداشت.	اما قرائن و شواهد برمی‌آد که این توپ هم حاصلی رو به همراه نداشت.

ملاحظه می‌شود که ناهنجاری‌های نحوی به طور معمول به دلیل نبود مطابقت میان عناصر، به کار نبردن نشانه مفعولی، کاربرد یک واژه اضافه یا ساخت جمله‌ای ناتمام، رخ می‌دهد. برای بررسی مناسب‌تر کل ناهنجاری‌های نحوی در گزارش‌های مختلف، اطلاعات مربوط به این نوع ناهنجاری در جدول‌های ۵ و ۶ ارائه شده است.

جدول ۵- مقایسه ناهنجاری‌های نحوی

گزارش مشخصه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	
تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۱۲۵	۱۸۸	۲۱۷	۱۷۹	۱۶۰	۱۸۸	۱۹۸	۱۹۳	۱۶۱	۱۳۵	۱۶۳	۱۱۰				
تعداد ناهنجاری نحوی	۸	۳	۹	۳	۱	۵	۱	۱	۱	۵	۱۲	۸				
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	۰/۰۶۴	۰/۰۱۵	۰/۰۴۱	۰/۰۱۶	۰/۰۰۶	۰/۰۲۶	۰/۰۰۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۳۷	۰/۰۷۳	۰/۰۷۲				

جدول ۶- مقایسه ناهنجاری‌های نحوی در سه نوع گزارش

گزارش مشخصه	داخلی	ملی	اروپایی
تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۶۳۷	۷۰۴	۶۷۶
تعداد ناهنجاری نحوی	۱۷	۱۷	۲۳
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	۰/۰۲۶	۰/۰۲۴	۰/۰۶۸

بررسی جدول‌ها نشان می‌دهد که رابطه‌ای میان تعداد ناهنجاری‌های نحوی و نوع گزارش یا تعداد جملات ساخته شده وجود ندارد و درواقع، این نوع ناهنجاری‌ها نیز بیشتر به دقت گزارشگران مربوط می‌شود. از سوی دیگر، مشخص است که میزان ناهنجاری‌های نحوی در گزارش‌های اروپایی به مراتب بیشتر از دو نوع گزارش دیگر است.

ج) ناهنجاری‌های معنایی - کاربردی

بررسی کل جمله‌ها از بعد معنایی و کاربردی نشان می‌دهد که کمتر اتفاق می‌افتد، گزارشگران جمله‌ای بی‌معنی بسازند؛ با وجود این، در پاره‌ای اوقات، عبارت‌هایی ساخته می‌شود که نه تنها خارج از بافت^۱ قابل‌تعبیر نیستند بلکه بافت نیز کمکی به فهم آنها نمی‌کند؛ در چنین مواردی، ناهنجاری، معنایی یا کاربردی به‌شمار می‌رود. در جدول ۷ به برخی از این نمونه‌ها اشاره شده است.

همان‌گونه که در جدول ۷ ملاحظه می‌شود، برخی جمله‌ها یا اساساً مفهوم مشخص ندارند یا در آنها عبارت‌هایی به کار رفته است که به لحاظ معنایی، با عناصر دیگر جمله سازگار نیست. برای نمونه، فعل «زیر گرفتن» به‌طور معمول با واژه «خودرو» همراه است، نه با «انسان».

از سوی دیگر، گاه شاهد کاربرد اشتباه نام یک فرد به جای بازیکن یا فرد دیگری هستیم که در تصویر مشاهده می‌شود. البته در بیشتر مواقع، گزارشگر به سرعت اشتباه خود را جبران می‌کند و واژه مناسب را به کار می‌برد چنان‌که گاه عذرخواهی نیز می‌کند. وجود دو مورد عبارت «معذرت می‌خوام» و یک مورد «عذرخواهی می‌کنم» در توالی‌های دو واژه‌ای این ادعا را ثابت می‌کند.

اما از دیگر مواردی که در برخی مواقع مشاهده می‌شود، استفاده از واژه‌ها یا عبارت‌های خارجی هنگام گزارش است که ممکن است شنونده فارسی زبان معنی آنها را نداند. به‌طور معمول، کاربرد چنین واژه‌هایی نه تنها تأثیری بر مخاطب ندارد، بلکه ممکن است این تصور را برای او ایجاد کند که گزارشگر قصد دارد به دانستن زبانی دیگر تظاهر کند.

جدول ۷- برخی ناهنجاری‌های معنایی - کاربردی

گزارش	ناهنجاری معنایی یا کاربردی	توضیحات
د-۱	* سعی می‌کنه از سدّ بازیکنان هم‌تیمی پارسالی خودش و مقابل امسالی خودش بگذره ولی نتونست	عبارت نامفهوم است.
م-۱	امیدوارم این سکوت که * می‌خواد که حاصل بشه در ورزشگاه زیاد طول نکشه ...	سکوت در ورزشگاه «حاکم بشه» نه «حاصل بشه».
د-۲	چون به مقدار به‌رحال اضافه‌تر بازی زمان داره.	عبارت نامفهوم است.
د-۳	(نام بازیکن) *	کاربرد اشتباه نام بازیکن به جای بازیکن دیگر.
۱-۳	و یه کرنر برای تیم * ملقب به ...	کاربرد واژه غیر فارسی
د-۴	با همون شدت و حدت اومدو * م‌زیر گرفت.	"زیر گرفتن" برای انسان به کار نمی‌رود.
م-۴	هنوز نتونستن موقعیت‌رو دور کنن.	توب را دور می‌کنند نه موقعیت را
۱-۴	تعویض‌ها هم انجام شده و اتفاق خاصی رخ نخواهد داد.	عبارت نامفهوم است.

با وجود موارد یاد شده، تعداد جملاتی که در آنها هنجارگریزی معنایی یا کاربردی مشاهده می‌شود، بسیار کم است. در جدول‌های ۸ و ۹ به تعداد این نوع ناهنجاری‌ها و نسبت آنها به کل جملات در شرایط مختلف اشاره شده است. بررسی جدول ۹ نشان می‌دهد، رابطه معنی‌داری میان تعداد جمله‌ها و ناهنجاری‌های معنایی - کاربردی وجود ندارد. ضمن اینکه مقایسه گزارش‌های سه‌گانه بیانگر این است که در گزارش‌های اروپایی، ناهنجاری‌های معنایی - کاربردی همچون ناهنجاری‌های تلفظی و نحوی، بیشتر از سایر گزارش‌ها وجود دارد.

جدول ۸- مقایسه ناهنجاری‌های معنایی-کاربردی

گزارش		مشخصه										
۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
۱۲۵	۱۸۸	۲۱۷	۱۷۹	۱۶۰	۱۸۸	۱۹۸	۱۹۳	۱۶۱	۱۳۵	۱۶۳	۱۱۰	تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای
۷	۳	۱۲	۱	۱	۰	۲	۱	۲	۵	۲	۷	تعداد ناهنجاری معنایی-کاربردی
۰/۰۵۶	۰/۰۱۵	۰/۰۵۵	۰/۰۰۵	۰/۰۰۶	۰	۰/۰۱	۰/۰۰۵	۰/۰۱۲	۰/۰۳۷	۰/۰۱۲	۰/۰۶۳	نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله

جدول ۹- مقایسه ناهنجاری‌های معنایی-کاربردی در سه نوع گزارش

گزارش		مشخصه		
داخلی	ملی	اروپایی		
۶۳۷	۷۰۴	۶۷۶	تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	
۱۵	۷	۲۱	تعداد ناهنجاری معنایی-کاربردی	
۰/۰۲۳	۰/۰۰۹	۰/۰۳۱	نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	

(د) ناهنجاری‌های کلامی - نقشی

این نوع ناهنجاری‌ها را از دو بعد بررسی می‌کنیم. از نظر کلامی به این مسئله می‌پردازیم که آیا جمله ساخته شده با آنچه در تصویر نمایش داده می‌شود همخوانی دارد یا خیر. در صورتی که جمله با تصویر همخوانی نداشته باشد، آن را به عنوان ناهنجاری کلامی در نظر می‌گیریم، مگر آنکه هنگام ساخت جمله، بازی به هر دلیلی در

جریان نباشد. از سوی دیگر، اگر جمله ساخته شده برای برخی جنبه تحقیرآمیز داشته باشد یا به هر شکل مناسب برنامه زنده تلویزیونی نباشد، آن را ناهنجاری نقشی تلقی می‌کنیم. در جدول ۱۰ برخی از جمله‌های ناهنجر کلامی - نقشی ارائه شده است.

جدول ۱۰- برخی ناهنجاری‌های کلامی-نقشی

گزارش	ناهنجاری کلامی - نقشی	توضیحات
د-۱	** اگر در ** * رو نبیره کیو می‌خواد بیره	جمله جنبه تحقیرآمیز دارد.
م-۱	بهترینشون شماره شونزدهشون بوده اما از * واقعاً چیزی ندیدیم.	ارائه نظر شخصی گزارشگر در جریان بازی
د-۲	بازیکنی است که تکنیکش خوبه سرعتشم خوبه قدرت شوتشم بالاست اما زیاد از فکرش استفاده نمی‌کنه	ارائه نظر شخصی گزارشگر در جریان بازی
م-۲	* اولین بازی در برابر * بود سال هشتاد و سه	جمله بی ارتباط با جریان مسابقه است.
د-۳	به نظر رسید که پشیمون شد از کارت دادن آقای *	ارائه نظر شخصی گزارشگر در جریان بازی
۱-۳	معلوم نیست که در برگشتش به اردوی * چه وضعیتی در انتظارش باشه	جمله بی ارتباط با جریان مسابقه است.
د-۴	یه لحظه بنده خدا * رو هم نقش بر زمین شد	کاربرد واژه نامناسب «بنده خدا»
م-۴	بازیکنای باید داورو رها بکنن کار خودشونو انجام بدن	ارائه نظر شخصی گزارشگر در جریان بازی

بیشترین ناهنجاری کلامی به صحبت درباره مواردی خارج از جریان مسابقه مربوط می‌شود که در میان انواع ناهنجاری زبانی بیشترین تعداد را دارد. هر چند ممکن است اطلاعاتی اضافی درباره یک بازیکن یا بازی‌های همزمان ارائه شود، با توجه به جریان بازی بهتر است این اطلاعات زمانی منتقل شود که بازی متوقف شده است. از سوی دیگر، گاهی گزارشگر نظر شخصی خود را درباره کیفیت مسابقه یا نحوه بازی یک بازیکن مطرح می‌کند که با آنچه مورد نظر بیننده است، تناقض دارد. از طرفی، همان گونه که پیش‌تر نیز اشاره شد، کاربرد واژه‌ها یا عبارات‌های نامناسب،

نوعی ناهنجاری نقشی محسوب می‌شود که اساساً از بسامدی بسیار کم برخوردار است. گاهی کاربرد این نوع جملات نامناسب ممکن است این نگرش را در ذهن بیننده ایجاد کند که گزارشگر بی طرفانه گزارش نمی‌کند و ممکن است طرفدار یا مخالف یک تیم خاص باشد. حال پس از آشنایی با انواع این ناهنجاری‌های کلامی و نقشی می‌توان به مقایسه آنها در گزارش‌های متفاوت پرداخت. دو جدول ۱۱ و ۱۲ به مقایسه این ناهنجاری‌ها اختصاص دارند.

جدول ۱۱- مقایسه ناهنجاری‌های کلامی - نقشی

گزارش	مشخصه											
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	
تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۱۲۵	۱۸۸	۳۱۷	۱۷۹	۱۶۰	۱۸۸	۱۹۸	۱۹۳	۱۶۱	۱۳۵	۱۶۳	۱۱۰
تعداد ناهنجاری کلامی - نقشی	۱۹	۱۶	۳۰	۹	۴	۲۲	۷	۱۸	۳۱	۳۱	۱۵	۳۴
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	۰/۱۵	۰/۰۸۵	۰/۱۳۸	۰/۰۵	۰/۰۲۵	۰/۱۱	۰/۰۳۵	۰/۰۹۳	۰/۱۹	۰/۲۲۹	۰/۰۹۲	۰/۳۰۹

جدول ۱۲- مقایسه ناهنجاری‌های کلامی - نقشی در سه نوع گزارش

گزارش	مشخصه		
	داخلی	ملی	اروپایی
تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۶۳۷	۷۰۴	۶۷۶
تعداد ناهنجاری کلامی - نقشی	۶۶	۵۳	۱۱۷
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	۰/۱۰۳	۰/۰۷۵	۰/۱۷۳

مقایسه تعداد جمله‌ها با تعداد ناهنجاری‌ها بیانگر آن است که رابطه مستقیمی میان تعداد جمله و تعداد ناهنجاری وجود ندارد؛ ضمن اینکه در مقایسه با سایر ناهنجاری‌ها، بیشترین تعداد ناهنجاری به ناهنجاری‌های کلامی - نقشی مربوط می‌شود. نکته جالب توجه دیگر که در جدول ۱۲ به چشم می‌خورد، این است که باز هم میزان ناهنجاری کلامی - نقشی در گزارش اروپایی به مراتب بیش از دو نوع گزارش دیگر است.

ه) مقایسه کلی گزارش‌ها

در چهار زیربخش قبل، به بررسی انواع ناهنجاری‌ها به صورت مجزا پرداختیم. در این بخش سعی بر آن است که به مقایسه کل ناهنجاری‌ها در سه نوع گزارش پرداخته شود. جدول ۱۳ به مقایسه تعداد کل ناهنجاری‌ها در سطح جملات اختصاص دارد.

جدول ۱۳- مقایسه کل ناهنجاری‌ها (در سطح جمله) در سه نوع مسابقه

مشخصه	گزارش	داخلی	ملی	اروپایی
تعداد جمله در گزارش ۱۵ دقیقه‌ای	۶۳۷	۷۰۴	۶۷۶	
تعداد ناهنجاری نحوی	۱۷	۱۷	۲۳	
تعداد ناهنجاری معنایی-کاربردی	۱۵	۷	۲۱	
تعداد ناهنجاری کلامی - نقشی	۶۶	۵۳	۱۱۷	
تعداد کل ناهنجاری‌ها در سطح جمله	۹۸	۷۷	۱۶۱	
نسبت تعداد ناهنجاری به تعداد جمله	۰/۱۵۳	۰/۱۰۹	۰/۲۳۸	

مقایسه ناهنجاری‌ها در سطح جمله بیانگر این مسئله است که این نوع ناهنجاری، در سطح گزارش‌های اروپایی، از بیشترین و در سطح گزارش‌های ملی، از کمترین میزان برخوردار است و این در حالی است که تعداد جملات در گزارش‌های ملی، از سایر گزارش‌ها بیشتر است. این نمونه‌ها نیز نشان می‌دهد که ساخت جملات، ارتباطی با میزان خطا ندارد.

با توجه به میزان کمتر ناهنجاری زبانی در گزارش‌های داخلی، این فرضیه که میزان حساسیت با میزان ناهنجاری همسویی دارد، با تردید مواجه می‌شود. شاید دلیل این تفاوت‌ها را بتوان در توجه بیشتر گزارشگران به بازی‌های ملی به دلیل حساسیت زیاد این نوع مسابقات و اهمیت کمتر بازی‌های اروپایی برای آنان، جستجو کرد؛ با توجه به این امر که عامل توجه، نقشی مهم در کاستن از ناهنجاری‌های زبانی ایفا می‌کند، توجه بیشتر گزارشگر به امر گزارش نیز به کاسته شدن از میزان ناهنجاری می‌انجامد.

آخرین نکته در بحث مقایسه گزارش‌ها به مقایسه نوع ناهنجاری‌ها مربوط می‌شود. در جدول ۱۴ میانگین انواع ناهنجاری مورد بررسی قرار گرفته است. ملاحظه می‌شود که میزان ناهنجاری‌های کلامی - نقشی به مراتب بیشتر از سه نوع ناهنجاری دیگر است و این مسئله بیش از هر چیز، با پرداختن به موارد نامربوط به جریان مسابقه ارتباط دارد. این در شرایطی است که ناهنجاری‌های تلفظی، بسیار کمتر از سایر ناهنجاری‌ها مشاهده می‌شود و این مسئله خود بیانگر این واقعیت است که نحوه تلفظ گزارشگران به گفتار معیار و در واقع گفتار تحصیلکردگان بسیار نزدیک است.

جدول ۱۴- مقایسه میانگین انواع ناهنجاری در گزارش‌ها

میانگین ناهنجاری	۴	۳	۲	۱	گزارشگر مشخصه
۰/۰۰۳	۰/۰۰۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	نسبت تعداد ناهنجاری تلفظی به تعداد واژه
۰/۰۰۳	۰/۰۶۱	۰/۰۰۵	۰/۰۱۷	۰/۰۳۷	نسبت تعداد ناهنجاری نحوی به تعداد جمله
۰/۰۲۱	۰/۰۳۴	۰/۰۰۹	۰/۰۰۳	۰/۰۴۱	نسبت تعداد ناهنجاری معنایی-کاربردی به تعداد جمله
۰/۱۲۱	۰/۱۹۶	۰/۱۰۱	۰/۰۶۶	۰/۱۲۲	نسبت تعداد ناهنجاری کلامی-نقشی به تعداد جمله

از سوی دیگر، تعداد اندک ناهنجاری‌های معنایی و کاربردی دلالت بر آن دارد که

گزارشگران به ندرت جملات بی‌معنی تولید می‌کنند و از طرفی، کمتر پیش می‌آید که گزارشگر نام بازیکنی را به اشتباه به کار برد.

البته شاید بتوان رابطه‌ای میان تولید ناهنجاری‌های کلامی و ناهنجاری‌های معنایی پیدا کرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد، در بیشتر موارد هرچه میزان ناهنجاری کلامی بیشتر شده است، میزان ناهنجاری معنایی و کاربردی نیز افزایش یافته است و این مسئله، باز هم بیانگر مسئله توجه به جریان مسابقه است؛ وقتی توجه به جریان مسابقه کمتر شود، امکان تولید جمله‌های ناهنجار معنایی یا کاربرد اشتباه نام بازیکنان یا سایر افراد بیشتر خواهد شد. این مسئله را تا حدودی می‌توان در میزان ناهنجاری‌های نحوی نیز مشاهده کرد.

پیشنهادهایی به منظور کاهش ناهنجاری‌های زبانی

هدف اصلی پژوهش حاضر، طرح ناهنجاری‌های زبانی گزارشگران نیست، بلکه ارائه راهکارهایی برای کاهش نارسائی‌ها و در نهایت، معیارسازی زبان گزارش فوتبال است. به همین دلیل، راهکارهایی به منظور کاهش ناهنجاری‌های زبانی پیشنهاد می‌شود که عبارتند از:

۱. یکدستی در تلفظ واژه‌ها. تنوع گفتاری زیادی میان گزارشگران مختلف و حتی در گفتار یک گزارشگر مشاهده می‌شود؛ با یکسان‌سازی شکل تلفظی واژه‌ها می‌توان یک صورت واحد را به جای صورت‌های متنوع به کار برد و از این طریق به نوعی تلفظ معیار دست یافت. برای نمونه، در بسیاری از موارد شاهد تنوع در تلفظ واژه «دقیقه» در یک گزارش واحد هستیم که گاهی گزارشگر آن را da'iqe گاهی de'iqe و گاهی da'iqe اجرا می‌کند. هر چند بحث «تنوع آزاد»^۱، یعنی وجود صورت‌های مختلف تلفظی برای یک واژه، امری طبیعی به شمار می‌رود، با توجه به امر معیارسازی زبان، باید از چنین مواردی پرهیز کرد.

۲. دقت در تلفظ واژه‌ها. گرچه تفاوتی میان گفتار گزارشگران و افراد تحصیلکرده مشاهده نمی‌شود، گاهی برخی ناهنجاری‌های تلفظی در گفتار گزارشگران مشاهده می‌شود.

۳. پرهیز از وقفه‌های طولانی. گاه اتفاق می‌افتد که در برخی گزارش‌ها، شاهد

1. free variation

وقفه‌ای طولانی، حتی در مواردی، به مدت حدود سی ثانیه، هستیم. شاید مناسب‌ترین زمان برای یک سکوت کوتاه مدت را بتوان زمان توقف مسابقه یا زمانی در نظر گرفت که تصویر جریان مسابقه پخش نمی‌شود.

۴. دقت در کاربرد عناصر زبرزنجیری. گاه یکدست نبودن نحوه کاربرد عناصری نظیر زیر و بم یا فشار هوا در لحظات حساس می‌تواند این مسئله را به بیننده القا کند که گزارشگر به یک تیم علاقه‌ای خاص دارد؛ به همین منظور، لازم است گزارشگران در لحظات حساس از عناصر زبرزنجیری به شکلی یکدست استفاده کنند.

۵. توجه به متن مسابقه. همان گونه که ملاحظه شد، بیشترین میزان ناهنجاری زبانی به ناهنجاری‌های کلامی مربوط می‌شود؛ یعنی مواردی که گزارشگر جریان مسابقه را رها می‌کند و به مواردی دیگر می‌پردازد؛ این مسئله زمانی که موقعیتی حساس در جریان مسابقه پیش می‌آید، بیشتر نمود می‌یابد. در چنین شرایطی لازم است گزارشگران بیش از هر چیز، به جریان مسابقه توجه کنند و از پرداختن به موارد حاشیه‌ای پرهیزند؛ بدیهی است زمان‌هایی در جریان مسابقه پیش می‌آید که امکان پرداختن به موارد حاشیه‌ای را فراهم می‌کند. نکته جالب توجه این است که هر چه جریان بازی بیشتر مورد توجه قرار گیرد، تا حدودی از میزان سایر ناهنجاری‌های معنایی و نحوی نیز کاسته می‌شود.

۶. دوری جستن از اظهار نظرهای شخصی. در برخی موارد، گزارشگر بر اساس نگرش خود، درباره تیم یا بازیکنی خاص نظر می‌دهد؛ حقیقت امر این است که شاید از منظر کارشناسان ورزش، نظر گزارشگر صحیح نباشد، بنابراین، بهتر است گزارشگران کمتر به اظهار نظرهای شخصی بپردازند. این موضوع بخصوص در گزارش‌های داخلی و ملی بیشتر نمود می‌یابد زیرا ممکن است مفهوم توجه خاص گزارشگر به یک تیم یا بازیکن یا بر عکس، بی‌علاقه بودن وی را به نحوه بازی بازیکن یا تیمی در ذهن بیننده تداعی سازد.

۷. دقت در کاربرد واژه‌ها و عبارت‌ها. نوع واژه‌ها یا عبارت‌ها را می‌توان از دو منظر مورد بررسی قرار داد؛ یکی، از منظر معنایی و دیگری، از منظر نقشی. از منظر معنایی، باید از واژه‌هایی استفاده کرد که مفهومی روشن داشته باشند؛ برای نمونه، گاهی واژه یا عبارتی به کار می‌رود که به بافت زبانی ارتباطی ندارد یا حتی از واژه یا عبارتی خارجی استفاده می‌شود که بیننده معنی آن را نمی‌داند و جالب آنکه، خود گزارشگر نیز معنی آن را بیان نمی‌کند. از سوی دیگر، گاه اتفاق می‌افتد که واژه یا عبارت به کار رفته، یا

مناسب برنامه زنده تلویزیونی نیست و به اصطلاح جنبه خودمانی دارد یا کاربرد آن به شأن بازیکن یا تیمی خدشه وارد می‌کند.

۸. آشنایی با بازیکنان دو تیم پیش از آغاز مسابقه. در بحث مربوط به ناهنجاری‌های کلامی مشخص شد که کاربرد بیشتر نام بازیکنان به مفهوم دقت بیشتر به جریان مسابقه است و در نتیجه به کاهش ناهنجاری‌های کلامی می‌انجامد. بدیهی است که رعایت موارد ذکر شده، به ایجاد نوعی گونه معیار برای زبان گزارش فوتبال می‌انجامد.

نتیجه

حاصل بررسی‌های صورت گرفته را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

۱. بسامد صورت‌های ناهنجار تلفظی در مقایسه با تعداد واژه‌ها در هر گزارش بسیار کم است و از این حیث، نحوه تلفظ گزارشگران، به گفتار تحصیلکردگان و زبان معیار گفتاری بسیار نزدیک است.
۲. نمی‌توان ادعا کرد که افزایش سرعت گفتار به افزایش میزان ناهنجاری‌های تلفظی گزارشگر می‌انجامد. در حقیقت، این نوع ناهنجاری بیشتر به بی دقتی گزارشگر در کاربرد واژه مربوط می‌شود.
۳. گاه اتفاق می‌افتد که در گزارش بازی‌های باشگاهی، نوع تغییرات عناصر زبرزنجیری حکایت از نوعی تعلق خاطر گزارشگر به یک باشگاه خاص یا بی علاقه بودن وی به باشگاهی دیگر دارد؛ زمانی که واژه‌ها یا جمله‌های به کار رفته در متن را بررسی می‌کنیم، بیشتر پی به وجود یا نبود چنین علاقه‌ای خواهیم برد.
۴. برخی گزارشگران گاه تا حدی سکوت می‌کنند که بیننده تصور می‌کند ارتباط به طور کامل قطع شده است.
۵. بررسی کل جمله‌ها از بعد معنایی و کاربردی نشان می‌دهد که کمتر اتفاق می‌افتد، گزارشگران جمله‌ای بی‌معنی بسازند.
۶. رابطه‌ای میان تعداد ناهنجاری‌های نحوی، معنایی - کاربردی و کلامی - نقشی و نوع گزارش یا تعداد جملات ساخته شده وجود ندارد و در واقع این نوع ناهنجاری‌ها بیشتر به دقت گزارشگران مربوط می‌شود.

۷. بیشترین ناهنجاری کلامی به صحبت درباره موضوعات خارج از جریان مسابقه مربوط می‌شود که در میان انواع ناهنجاری زبانی بیشترین تعداد را دارد.
۸. گاهی گزارشگر نظر شخصی خود را درباره کیفیت مسابقه یا نحوه بازی یک بازیکن مطرح می‌کند که با آنچه مورد نظر بیننده است، تناقض دارد.
۹. کاربرد واژه‌ها یا عبارات‌های نامناسب، نوعی ناهنجاری نقشی محسوب می‌شود که اساساً از بسامدی بسیار کم برخوردار است.
۱۰. تعداد کل ناهنجاری‌ها در سطح گزارش اروپایی بیش از دو گزارش دیگر است و در این میان، میزان ناهنجاری در سطح گزارش ملی کمتر از گزارش داخلی است. شاید دلیل این امر را بتوان در توجه بیشتر گزارشگران به بازی‌های ملی به دلیل حساسیت زیاد این نوع مسابقات و اهمیت کمتر بازی‌های اروپایی برای آنان، جستجو کرد.
۱۱. تعداد کاربرد * در جریان یک مسابقه، دلالت بر توجه بیشتر گزارشگر به بازیکنان و جریان مسابقه و در نتیجه، بسامد کمتر ناهنجاری‌های کلامی در گزارش خواهد داشت.
۱۲. یکدستی در تلفظ واژه‌ها، دقت در تلفظ واژه‌ها، پرهیز از وقفه‌های طولانی، دقت در کاربرد عناصر زبرنجیری، توجه به متن مسابقه، دوری جستن از اظهار نظرهای شخصی، دقت در کاربرد واژه‌ها و عبارات‌ها و آشنایی با بازیکنان دو تیم پیش از آغاز مسابقه را می‌توان به عنوان پیشنهادهایی برای کاهش ناهنجاری‌های زبانی مورد توجه قرار داد.

پی‌نوشت

۱. فارسی تهرانی شکل گفتاری زبان فارسی معیار شمرده می‌شود (صادقی، علی‌اشرف، لزوم تسلط فارسی‌آموزان بر گوناگونی‌های زبان فارسی، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۸، سایت زبان فارسی).
۲. بر اساس اصل ۱۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران "زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است. اسناد و مکاتبات و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد ولی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی و تدریس ادبیات آنها در مدارس، در کنار زبان فارسی آزاد است" (وبگاه مجلس شورای اسلامی)
۳. در پژوهش حاضر از حرف د به جای داخلی، حرف م به جای ملی و حرف ا به جای اروپایی استفاده شده است. گزارش ارائه شده بخشی از گزارش بازی داخلی از سوی گزارشگر شماره ۳ است.

منابع

- اخلاقی، فریار و محمودی بختیاری، بهروز. (۱۳۸۴). بررسی ویژگی‌های کلامی گزارشگران ورزشی. زبان و رسانه (به کوشش محمد پروری). تهران: طرح آینده.
- ایرانی، ناصر. (۱۳۷۵). زبان فارسی را حفظ کنیم؛ پژوهشی مختصر در زبان تلویزیون. **زبان فارسی**. تهران: نشر دانشگاهی.
- ترادگیل، پیتر. (۱۳۷۶). **زبان‌شناسی اجتماعی** (ترجمه محمد طباطبائی)، تهران: آگاه.
- داوری اردکانی، نگار. (۱۳۸۵). رسانه ملی متولی برنامه‌ریزی زبان. فصل‌نامه پژوهش و **سنجش: رسانه و زبان فارسی**، سال سیزدهم، ۴۷. تهران: سروش.
- رضایی، والی. (۱۳۸۳). زبان معیار چیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟ نامه فرهنگستان، ۲۳، تابستان.
- سارلی، ناصرقلی. (۱۳۷۹). **زبان معیار و صداوسیما**. اداره کل مطالعات واحد تحقیقات راهبردی گروه ادبیات.
- سارلی، ناصرقلی. (۱۳۸۲). **روند معیارسازی زبان فارسی**. رساله دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه تربیت مدرس.
- ساسانی، فرهاد. (۱۳۸۴). **زبان معیار و پیوستار گونه‌های زبانی معیار، زبان و رسانه**، تهران: طرح آینده.
- سمیعی، احمد. (۱۳۷۸). **نگارش و ویرایش**. تهران: سمت.
- شهدادی، احمد. (۱۳۸۴). **زبان معیار: تعریف و نشانه**. پژوهش و حوزه، قم: ۲۳ و ۲۴.
- صادقی، علی‌اشرف. (۱۳۸۸). **لزوم تسلط فارسی‌آموزان بر گوناگونی‌های زبان فارسی**، ۲۹ اردیبهشت ۱۳۸۸، وبگاه زبان فارسی.
- صادقی، علی‌اشرف. (۱۳۷۵). **زبان معیار**. درباره زبان فارسی. تهران: نشر دانشگاهی.
- صدری افشار، غلامحسین؛ حکمی، نسرین؛ حکمی، نسترن. (۱۳۸۱). **فرهنگ معاصر فارسی**. تهران: فرهنگ معاصر.
- فرشیدورد، خسرو. (۱۳۶۳). **درباره ادبیات و نقد ادبی**. تهران: امیرکبیر.
- کزازی، میرجلال‌الدین. (۱۳۷۶). **پرئیان پندار**. تهران: روزنه.
- مدرسی، یحیی. (۱۳۶۸). **درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان**. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- Asher, R.E. (ed.). (1994). **The Encyclopedia of Language and Linguistics**, 10 vols, Oxford and New York: Pergamon Press.
- Beard, A. (1998). **The Language of Sport**. Routledge.
- Ferguson, C. (1984). Sports Announcer Talk: Syntactic Aspects of Register Variation, in **Language in Society**, 12: 153-72.
- Ghadessy, M. (1988). **The Language of Written Sports Commentary**, in Registers of Written English: Situational Factors and Linguistics Features, Mohsen Ghadessy (ed.), London: Pinter.
- Heath, S.B. & Juliet, L. (1994). **shared thinking and the register of coaching**, in Sociolinguistic Perspectives on Register, Douglas Biber and Edward Finegan (ed.), Oxford University Press.
- Hoyle, S.M. (1991). Children's Competence in the Specialized Register of Sports casting, in **Journal of Child Language**, 18: 435-50.
- Kennedy, G. (1998). **An Introduction To Corpus Linguistics**, London and New York: Longman.
- Mesthrie, S. et al (2009). **Introducing Sociolinguistics**, Edinburgh University Press.
- Milroy, J. (1985). **Authority in Language**. Routledge.
- Romaine, S. (1994). **On the Creation and Expansion of Registers: Sports Reporting in Tok Pisin**, in Sociolinguistic Perspectives on Register, Douglas Biber and Edward Finegan (ed.), Oxford University Press.
- www.majlis.ir/majles/index